

Del af det område bag Jørgen Andersens gård, hvor Fløjstrup Kirke og kirkegård lå. Foto: J. M.

Kirkeklokken der ikke ville tie

Af JØRGEN MICHAELSEN, *sognepræst, Øster Alling*

Fra Sønderhald Egnsarkivs årsskriftet 1978

»Her ovre i Fløjstrup har der været en kirke. Den skal være bygget af en jomfru, som var i havsnød, og så gjorde hun det løfte, at hvis hun blev frelst, så ville hun bygge en kirke, hvor hun kom i land. Så blev kirken bygget derude i en pynt eller bakke ved det sted, hvor vanddragene skilles ad, for der kom hun i land. Man kan altså forstå, at der må have været vand fra Randers fjord og langt ud forbi Allingåbro.

Nu var den kirke og kirkegård til i mange tider, men så blev det hele splittet ad, og de har solgt både stenene af kirken og benene på kirkegården. Ja, de har tit været i handelen. I den gamle gård, der lå tæt ved pladsen, og som de kaldte Kirkegården, der sad mange hugne sten i grunden, som vist nok stammede fra kirken, men nu er gården flyttet ud, og stenene adspredte, så ingen ved, hvor de er«.

Sådan fortalte en Fløjstrup'er i slutningen af forrige århundrede til folkemindesamleren Evald Tang Kristensen (eller til en af hans indsamlere).

Der har været et Fløjstrup sogn med tilhørende sognekirke og kirkegård. »Hvem har bygget vor kirke og hvad var grunden?« - sådan har folk spurgt i sognene, og så har de forestillet sig det. Og i Fløjstrup måtte det, der blev sagt om kirkens oprindelse - kirkebygningssagnet - have med vand og sejlads at gøre, fordi »dengang« kirken blev bygget for folks bevidsthed gik i eet med »dengang« sundet fra Kolind til Randers fjord gik ind om Fløjstrup. (Se kortet s. 11 i årsskriftet for 1977).

Hvem andre skulle vel så have bygget kirken end en jomfru, som var kommet i havsnød, og som havet bragte frelst i land i Fløjstrup! Og hvorfor byggede hun kirken? I nødens stund havde hun

lovet det, som vi kender sådanne løfter andetsteds fra i religiøs og folkelig litteratur. Og netop på frelsens sted, hvor hun undslap døden, måtte gudshuset rejses, i taknemlighed mod Jomfru Maria, som hun - ifølge en videre udformning af sagnet - havde påkaldt. Ikke mærkeligt, at sagnets reddede jomfru også bærer hendes navn.

Fløjstrup Kirke blev vel bygget i 1100-tallet som naboerne rundt om. Den lå ikke langt fra Allingåen bag Jørgen Andersens gård og smedjen, nær den gamle gård, som den gav navn til, Kirkegården. Selve kirketomten kan ikke umiddelbart påvises, skønt der må være spor i grunden, hvor bygningen har stået. Men vi har en notits, der fortæller, at kirken har eksisteret og er blevet revet ned samt hvornår. Det er præsten i Årslev - den første efter reformationen - Per Nielsen eller Peter Lincher, som i marginen af en bog har skrevet - *»Anno dominj 1550 bleff fløwstrup kyrky ødde Die vigilia pentecostes«* - altså: *I det Herrens år 1550 blev Fløjstrup Kirke lagt øde pinselørdag*. - Den dag er nedrivningen vel blevet påbegyndt. For afslutningen har nok været en langstrakt affære.

Kirken skal være blevet ned brudt på befaling af herremanden (fra Gl. Estrup), idet den skulle afgive materialer til opbygningen af Dronningborg slot. Også Vester Alling Kirke skal have været udset til det formål, men blev jo heldigvis skånet. Men altså - en pinselørdag morgen er folk, udsendt fra herregården, gået løs på Fløjstrup kirke og har hurtigt taget pynten af den. Kun det bedste og brugeligste har de interesseret sig for - og efterladt sig en ruinhob. Fra den kunne byens folk så redde sig eller handle sig til sten og træværk, de kunne have nytte af. Helt ned i vor tid har bestemte ting været betegnet som dele af den gamle kirke - tømmer og sten, som har siddet i husene. Tre svære egeplanker, to lange og en kort, samt et vindue, er blevet nævnt for mig, og sagnet taler selv om »de hugne sten«, som der jo var god anvendelse for.

Den sidste del af kirkegårdsdiget skal være brudt ned i 1928 og brugt til byggeri. Kendskab til dette stendiges placering kan lå betydning, dersom man vil prøve at indkredse, hvor kirken lå. Og kirkegårdsjorden giver sine vidnesbyrd fra sig. Gennem tiden dukkede sporene op af de mennesker, der blev begravet fra kirken og lagt under muld omkring den. Når træer er fældet, har rødderne draget kranier og ben med op. En mand har meddelt mig, at han så en elmerod med ti hele kranier, alle fuldtandede og udslidte, måske ofrene for en drukneulykke. Andre så i en anden trærod to kranier. Stadig dukker de frem og gør opmærksom på den fortid og den historie, stedet gemmer. De seneste for blot et par år siden.

*

Men også på en anden måde har minde om kirken i Fløjstrup meldt sig for de skiftende slægter. Det er gennem sagnene om klokken: »Kirkeklokken fløj ud af kirken en gang - det var vel sagtens hen mod den tid, da den skulle rives ned - og fløj ned i engene, hvor den så ringede:

*»Skam få den mand,
der førte mig til Engeland!«*

Den har siddet så langt oppe, at de kunne stikke ned med riveskafterne og fornemme den, når de rev i engene. Den lå i en bæk, og så ville de engang grave efter den for at hæve den op, og de var også heldige med at få hold i den, men da den var sådan ved ovret af vandet, var der en af folkene, som sagde: »Nu skal den fanneme op!« Men det skulle han ikke have sagt, for så sank den igjen og ligger der endnu«.

Sådan blev det for ca. 100 år siden fortalt til Evald Tang Kristensen, da han samlede sagn ind her fra egnen. En anden meddelte sagnet sådan: »I Fløjstrup har der engang både været en kirke og en præst, og han skulle også prædike i Virring. Men det var jo så langt for ham at kjøre, for han skulle uden om kjæret, og så blev kirken brækket ned, og klokken den blev lagt ned i Alling Å. Men de fortrød lige straks, hvad de havde gjort, for klokken den ringede både morgen og aften nede i åen. De gik så til en klog mand, og han sagde, at de skulle sejle ud ved midnatstid i en båd, men de måtte ingenting snakke om, og de skulle blive ved med at mede, til de fik fat på klokken, og de måtte ikke lade dem forskrække, hvis de så noget. Der var da to mænd, der ville prøve på det, og de fik også fat på klokken, men lige i det samme tykte de, at Fløjstrup by stod i lys lue. Så siger den ene: »Der er ildebrand«, og dermed falder klokken fra dem. Men så var der slet ikke noget at se ved byen.«

Allingåen set fra Fløjstrup mod Vester Alling. Foto: J - Michaelsen.

Videre fortælles der: »Klokken blev lige godt ved at ringe, og der var så en tid efter to andre mænd, der ville prøve det. De fik også fat på klokken, og de så godt nok, at byen stod i lys lue, men det brød de sig ikke om, og de var lige ved at skulle have den i båden, men så siger den ene: »Træk mere over til dig!« og dermed faldt klokken fra dem ned i vandet igen.

Dem, der har sejlet på Alling Å, de har tit stødt på den, men der har ingen siden prøvet at trække den op, og nu ringer den ingen andre tider, end når nogen skal dø i Fløjstrup«.

Spørger vi: »Hvor ligger Fløjstrup kirkeklokke gemt?« svarer overleveringen helt ned til vor tid: »I Myremøj« - mellem Vester Alling og Allingåen. Det er fortalt mig: »Der høres klokkesang fra engen, hvor Fløjstrup kirkeklokke slog hul, og det vand, der vælder op, kaldtes klokkebækken«. En anden har meddelt mig: »Der er en lille eng, Myremøj, på 2 tdr. land, der ligger efter Allingåen til. Tæt ved land er der et dybt hul, der er fyldt med vand. I min barndom prøvede karlene at stikke lange riveskafter ned i hullet, men de kunne ingen bund finde. Efter sagn et har en trold engang kastet Fløjstrup Kirkes klokker derover, og den havde så lavet hullet. Det var ved den tid, kirken blev brudt ned. Nogle mener at have hørt klokkeklang fra hullet«.

I Evald Tang Kristensens samling findes adskillige tilsvarende klokkesagn. Til sammenligning skal dette anføres: »I Kirkeby kirke ved Svendborg var en klokke, som ringede af sig selv tre døgn i

træk og foer da ud af det ene lydhul, så kirkemuren revnede derved, som der sees endnu. Man hørte den synge:

*»Ding dang, klokken sank,
kobber og bly kom heri,
sølv og messing gjemte hr. Essing«,*

og da røg den over tre marker og sank ned i en mose, der altid har hedt og endnu hed der Klokkemæe. Man har været ved at grave den op, men da de var ved at tage de sidste tag, sagde en: »Hold ved min handske!« og nu sank den så dybt, at den aldrig mere kommer for dagens lys«.

I en variant af sagnet fortælles: »Ved Kirkeby findes en eng, som kaldes Klokkeengen. Deri fandtes i min barndom et hul, som man kunne stikke en stang ned i og så høre klang som af en klokke. Min fader har fortalt mig, at han har hørt klokken klinge, når man stødte en stang i hullet«.

Hvordan er sagnet om kirkeklokken i Fløjstrup opstået? Ja, man vidste jo, at byen havde haft en kirke. Man havde måske hørt sagn andre steder fra om klokker, der forlod deres plads i kirken og siden hørtes ringe der, hvor de var dumpet ned. Man vidste, at kirken havde stået rejst nær å og eng. Når man så stod ved hullet i Myremøj kunne man let forestille sig, at det var lavet af klokken, som efter sin vældige flugt fra tårnet med stor kraft var landet der. Og færdedes man ude ved aften, når tågen lagde sig over landskabet, kunne man opfange lyd, der kunne ligne klokkeklang - kom den fra engen, åen eller hvorfra? Og klokken - det kunne da ikke være andre end den, der havde hørt til Fløjstrup Kirke.

Sagnene er enige om, at klokken er fløjet ud eller lagt ud i ålandet på den tid, da kirkens nedbrydning var nær forestående. Det er, som den flygter eller fjernes i tide, for at den ikke skal opleve kirkens forsmædelige ødelæggelse. Og måske også for at den kan være røst for og budbringer fra den forsvundne kirke fremover, når den ringer fra sit skjulested for sognets folk, som ikke mere har deres egen kirke. Andre sagn fortæller om klokker, der fra å eller sø ringer helligaftener og til højtiderne.

Men efter sagnene har folk ikke kun i Fløjstrup klokkes klang hørt det højtidelige eller glædelige. Det var alligevel underligt, ja, uhyggeligt, med klokkeklang, der ikke kom fra kirken, med en klokke, der ikke havde ophold i Guds hus, men ude i naturen, hvor så meget andet (dengang) rørte sig, der kunne skræmme mennesket. I en historie om Kirkeklokken i Allingåen (gengivet i lokalstoffet i Amtsavisen 18/7 1978) hører to unge en sommeraften klokken: »Pludselig brødes stilheden af tre rene dybe malmtoner, som klangen af en kirkeklokke. Underlige, uvirkelige toner, de klang på en gang nær og dog fjern, som kom de fra åens dybe mørke vand og derfra forplantede sig op i den stille luft. Du fattede det mærkelige, sprang op og spurgte ængsteligt: »Hvad var det? - Det lød så uhyggeligt - lad os gå hjem«.

Og i det gamle sagn hed det: »Klokken blev lagt ned i Alling Å. Men de fortrød lige straks, hvad de havde gjort, for klokken ringede både morgen og aften nede i åen«. - Ja, for det var den jo vant til: at ringe solen op og ned, at kalde sindene til andagt, - men i sagnet er det, som om klokken ikke betyder noget mere som klokke. Den er der ude i sin landflygtighed en klokke uden kirke. Og fordi det kirkelige er taget fra den, er den blevet både ligesom æreløs og fredløs. Den er blevet reduceret til en genstand, som enhver kan efterstræbe. Man vil tage den til fange,

bringe den til tavshed og måske omstøbe den til et eller andet nyttigt. Man vil tage dens sande væsen, dens egentlige værdi fra den.

Men klokken undslipper alle menneskelige anslag og forsøg på at fiske den op og bemægtige sig den og la den uskadeliggjort. »Nu skal den fanneme op!« - men det kom den ikke. Der følger sagnet loven for den slags sagn. Man ødelægger sin chance ved at bande eller ved for tidligt at bilde sig ind, at fangsten er hjemme. Mennesket kan ikke ved egen magt hæve de skjulte skatte. Selv om de med nok så megen påtrængenhed forsøger at gøre det, lykkes det aldrig i sagnene. Det er ikke skattens skyld. Men menneskets. Mennesket ødelægger det hver gang for sig selv med sin tåbelighed, med sit evige hovmod.

Fløjstrup kirkeklokke er endnu ikke fundet og bragt for dagen. Man kan finde kranier og ben på kirkegården. Man kan måske også en dag finde spor, der viser, hvor den gamle kirke har stået. Men klokken lad er sig ikke linde. For den er ikke noget, der kan påvises og konstateres. Den er ikke noget dødt som ben og sten.

Klokken repræsenterer en virkelighed, der skjuler sig for mennesket og er større end mennesket. Det ved vore klokkesagn, og det er de tro imod. Deres mennesker er så begrænsede, så trælbundne af sig selv, som mennesker netop er. Men klokken kalder ad dem - og klangen bringer til dem: mindet om en kirke - anelsen om den virkelighed, vi længes efter.

